

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PEDRO CRUZ VILLALÓN
της 26ης Νοεμβρίου 2013¹

Υπόθεση C-421/12

**Ευρωπαϊκή Επιτροπή
κατά
Βασιλείου του Βελγίου
(προσφυγή λόγω παραβάσεως ασκηθείσα από την Επιτροπή
κατά του Βασιλείου του Βελγίου)**

«Παράβαση κράτους μέλους — Προστασία των καταναλωτών — Αθέμιτες εμπορικές πρακτικές — Οδηγία 2005/29/ΕΚ — Αποκλεισμός ελευθέρων επαγγελματιών, οδοντιάτρων και φυσιοθεραπευτών — Εθνική νομοθετική ρύθμιση για την αναγγελία μειώσεως τιμών — Εθνική νομοθετική ρύθμιση η οποία περιορίζει ή απαγορεύει ορισμένες μορφές πλανόδιων δραστηριοτήτων — Μεγαλύτερη προστασία — Πλήρης εναρμόνιση»

1. Στο πλαίσιο προσφυγής κατά παραβάσεως λόγω προβαλλόμενης ως πλημμελούς μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 2005/29² («Οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»), το Δικαστήριο έχει την ευκαιρία να αποφανθεί επί του μεταβατικού καθεστώτος, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 3, παράγραφος 5, της εν λόγω οδηγίας, δυνάμει του οποίου τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν, για ορισμένο χρονικό διάστημα και υπό ορισμένες προϋποθέσεις, εθνικούς κανόνες «περιοριστικότερους [ή] λεπτομερέστερους» από τους προβλεπόμενους στην ίδια την οδηγία 2005/29, όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών.

I – Νομοθετικό πλαίσιο

A – Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 2005/29

2. Σύμφωνα με την αιτιολογική της σκέψη 6, η οδηγία 2005/29 «επιδιώκει την προσέγγιση της νομοθεσίας των κρατών μελών για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, συμπεριλαμβανομένης της αθέμιτης διαφήμισης, οι οποίες βλάπτουν άμεσα τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών και, συνεπώς, έμμεσα τα οικονομικά συμφέροντα των θεμιτών ανταγωνιστών. [...] Δεν καλύπτει ούτε θίγει τους εθνικούς νόμους για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές που βλάπτουν μόνο τα οικονομικά συμφέροντα των ανταγωνιστών ή τις πρακτικές που αφορούν εμπορικές συναλλαγές· τα κράτη μέλη, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τους την αρχή της επικουρικότητας, θα συνεχίσουν να είναι σε θέση να

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

² — Οδηγία 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ και 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 149, σ. 22).

ρυθμίζουν τέτοιου είδους πρακτικές, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, εφόσον επιλέξουν να το πράττουν. Επίσης η παρούσα πρόταση ούτε καλύπτει ούτε αναιρεί τις διατάξεις της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ για τη διαφήμιση που είναι παραπλανητική για τις επιχειρήσεις, αλλά δεν είναι παραπλανητική για τους καταναλωτές και για τη συγκριτική διαφήμιση [...]».

3. Στη συνέχεια, στην αιτιολογική σκέψη 14 της ίδιας οδηγίας αναφέρεται ότι «[ε]πιδίωξη είναι οι παραπλανητικές εμπορικές πρακτικές να καλύπτουν εκείνες τις πρακτικές, συμπεριλαμβανομένης της παραπλανητικής διαφήμισης, οι οποίες εξαπατούν τον καταναλωτή και τον εμποδίζουν να κάνει τεκμηριωμένη και, επομένως, αποτελεσματική επιλογή. Σύμφωνα με τους νόμους και τις πρακτικές των κρατών μελών για την παραπλανητική διαφήμιση, η παρούσα οδηγία κατατάσσει τις παραπλανητικές πρακτικές σε παραπλανητικές πράξεις και σε παραπλανητικές παραλείψεις. Όσον αφορά τις παραλείψεις, η οδηγία καθορίζει έναν περιορισμένο αριθμό βασικών πληροφοριών που χρειάζεται ο καταναλωτής για να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής [...]».

4. Εξάλλου, στην αιτιολογική σκέψη 15 της εν λόγω οδηγίας αναφέρεται ότι «[ό]ταν το κοινοτικό δίκαιο καθορίζει απαιτήσεις παροχής πληροφοριών για την εμπορική επικοινωνία, τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ, οι πληροφορίες αυτές θεωρούνται, κατά την παρούσα οδηγία, ουσιώδεις. Τα κράτη μέλη θα μπορούν να διατηρούν ή να προσθέτουν απαιτήσεις παροχής πληροφοριών οι οποίες θα αφορούν το δίκαιο των συμβάσεων και θα έχουν συνέπειες δικαίου των συμβάσεων όπου επιτρέπεται από τις ελάχιστες ρήτρες στις υφιστάμενες κοινοτικές νομοθετικές πράξεις. Στο παράρτημα II περιλαμβάνεται ενδεικτικός κατάλογος τέτοιων απαιτήσεων παροχής πληροφοριών που απαντώνται στο κοινοτικό κεκτημένο. Με δεδομένη την πλήρη εναρμόνιση που εισάγει η παρούσα οδηγία, μόνο οι πληροφορίες που απαιτούνται στο κοινοτικό δίκαιο θεωρούνται ουσιώδεις, για τους σκοπούς του άρθρου 7, παράγραφος 5, της παρούσας οδηγίας. Όπου τα κράτη μέλη έχουν εισαγάγει απαιτήσεις πληροφόρησης πέραν αυτών της κοινοτικής νομοθεσίας, με βάση τις ελάχιστες ρήτρες, η παράλειψη των εν λόγω πρόσθετων απαιτήσεων δεν θα συνιστά, επομένως, παραπλανητική παράλειψη κατά την παρούσα οδηγία. Αντιθέτως, τα κράτη μέλη θα μπορούν, εφόσον αυτό επιτρέπεται με βάση τις ελάχιστες ρήτρες του κοινοτικού δικαίου, να διατηρούν ή να εισάγουν αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να διασφαλίσουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας των ατομικών συμβατικών δικαιωμάτων των καταναλωτών».

5. Τέλος, στην αιτιολογική σκέψη 17 διακηρύσσεται ότι «[ε]ίναι σκόπιμο να καθοριστούν οι εμπορικές πρακτικές που είναι αθέμιτες υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις, χάριν μεγαλύτερης ασφάλειας δικαίου. Στο παράρτημα I περιλαμβάνεται ο πλήρης κατάλογος όλων αυτών των πρακτικών. Είναι οι μόνες εμπορικές πρακτικές που μπορούν να θεωρηθούν αθέμιτες, χωρίς κατά περίπτωση αξιολόγηση, παρά τις διατάξεις των άρθρων 5 έως 9. Ο κατάλογος μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με αναθεώρηση της οδηγίας».

6. Στο άρθρο 1 της οδηγίας 2005/29 ορίζεται ότι σκοπός της «είναι να συμβάλει στην ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών με την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές που βλάπτουν τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών».

7. Το άρθρο 2 της οδηγίας περιέχει μια σειρά από ορισμούς, στους οποίους, καθόσον αφορά την παρούσα διαδικασία, περιλαμβάνονται και οι εξής:

«β) “εμπορευόμενος”: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο, όσον αφορά τις εμπορικές πρακτικές που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με την εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα και κάθε πρόσωπο το οποίο ενεργεί εξ ονόματος ή για λογαριασμό του εμπορευόμενου·

[...]

δ) “εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές” [...]: κάθε πράξη, παράλειψη, τρόπος συμπεριφοράς ή εκπροσώπησης, εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης και του μάρκετινγκ, ενός εμπορευομένου, άμεσα συνδεδεμένη με την προώθηση, πώληση ή προμήθεια ενός προϊόντος σε καταναλωτές.»

8. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2005/29, με τίτλο «Πεδίο εφαρμογής» ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία ισχύει για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές, όπως αυτές θεσπίζονται στο άρθρο 5, πριν, κατά τη διάρκεια και ύστερα από εμπορική συναλλαγή σχετιζόμενη με ένα συγκεκριμένο προϊόν.

Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαίου των συμβάσεων και, ιδίως, των κανόνων εγκυρότητας, διαμόρφωσης ή αποτελέσματος μιας σύμβασης.

[...]

4. Σε περίπτωση σύγκρουσης των διατάξεων της παρούσας οδηγίας με άλλους κοινοτικούς κανόνες που ρυθμίζουν συγκεκριμένες πτυχές αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, οι τελευταίοι επικρατούν και εφαρμόζονται επί των πτυχών αυτών.

5. Για διάστημα έξι ετών από τις 12 Ιουνίου 2007, τα κράτη μέλη θα μπορούν να εξακολουθούν να εφαρμόζουν εθνικούς κανόνες στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται διά της παρούσας οδηγίας περιοριστικότερους και λεπτομερέστερους αυτών της παρούσας οδηγίας, εφόσον πρόκειται για διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονται στο εθνικό δίκαιο οδηγίες που περιλαμβάνουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να είναι ουσιώδη για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας των καταναλωτών έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο στόχο. Η αναθεώρηση κατ’ άρθρο 18 μπορεί, εφόσον κριθεί σκόπιμο, να περιλαμβάνει πρόταση για παράταση της παρούσας παρέκκλισης για περαιτέρω περιορισμένο διάστημα.

6. Τα κράτη μέλη γνωστοποιούν χωρίς καθυστέρηση στην Επιτροπή τις ενδεχόμενες εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται βάσει της παραγράφου 5.

[...]»

9. Κατά το άρθρο 4 της οδηγίας 2005/29, «[τ]α κράτη μέλη δεν περιορίζουν ούτε την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών ούτε την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών για λόγους που εμπίπτουν στον τομέα όπου επιδιώκεται η προσέγγιση των νομοθεσιών μέσω της παρούσας οδηγίας».

10. Το άρθρο 5 της οδηγίας 2005/29, με τίτλο «Απαγόρευση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών», ορίζει τα εξής:

«1. Απαγορεύονται οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.

2. Μια εμπορική πρακτική είναι αθέμιτη όταν:

α) είναι αντίθετη προς τις απαιτήσεις επαγγελματικής ευσυνειδησίας,

και

β) στρεβλώνει ουσιωδώς ή ενδέχεται να στρεβλώσει ουσιωδώς την οικονομική συμπεριφορά του μέσου καταναλωτή στον οποίο φθάνει ή στον οποίο απευθύνεται το προϊόν ή του μέσου μέλους της ομάδας, όταν μια εμπορική πρακτική απευθύνεται σε μια συγκεκριμένη ομάδα καταναλωτών.

[...]

4. Ιδιαιτέρως, εμπορικές πρακτικές είναι αθέμιτες όταν:

α) είναι παραπλανητικές όπως καθορίζεται στα άρθρα 6 και 7,

ή

β) είναι επιθετικές όπως καθορίζεται στα άρθρα 8 και 9.

5. Το παράρτημα I περιέχει τον κατάλογο των εμπορικών πρακτικών που θεωρούνται αθέμιτες υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις. Ο ίδιος ενιαίος κατάλογος ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη και μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με αναθεώρηση της παρούσας οδηγίας.

[...]

11. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2005/29, με τίτλο «Παραπλανητικές πράξεις», ορίζει τα εξής:

«1. Μια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική όταν περιλαμβάνει εσφαλμένες πληροφορίες και είναι επομένως αναληθής ή όταν, με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της συνολικής παρουσίας της, εξαπατά ή ενδέχεται να εξαπατήσει τον μέσο καταναλωτή, ακόμα και εάν οι πληροφορίες είναι, αντικειμενικά, ορθές όσον αφορά ένα ή περισσότερα από τα στοιχεία τα οποία παρατίθενται κατωτέρω και, ούτως ή άλλως, τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία, διαφορετικά, δεν θα ελάμβανε:

[...]

δ) η τιμή ή ο τρόπος υπολογισμού της ή η ύπαρξη ειδικής πλεονεκτικής τιμής:

[...]

2. Η οδηγία 85/577³

12. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/577 ορίζει ότι αυτή εφαρμόζεται «στις συμβάσεις παροχής αγαθών ή υπηρεσιών από έναν έμπορο προς έναν καταναλωτή, οι οποίες συνάπτονται:

— κατά τη διάρκεια εκδρομής που οργανώνεται από τον έμπορο εκτός του εμπορικού του καταστήματος,

ή

— κατά τη διάρκεια επίσκεψης του εμπόρου:

i) στο σπίτι του ίδιου ή άλλου καταναλωτή,

ii) στον τόπο εργασίας του καταναλωτή, όταν η επίσκεψη δεν γίνεται μετά από ρητή αίτηση του καταναλωτή».

13. Το άρθρο 8 της οδηγίας 85/577 ορίζει ότι η οδηγία «δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών στο επίπεδο που καλύπτει η ίδια».

3 — Οδηγία 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ L 372, σ. 31).

3. Η οδηγία 98/6⁴

14. Σύμφωνα με το άρθρο της 1, η οδηγία 98/6 έχει ως σκοπό «να [επιβάλει] την αναγραφή της τιμής πώλησης και της [ανά μονάδα] τιμής μέτρησης των προϊόντων τα οποία προσφέρονται από τους εμπόρους στους καταναλωτές, προκειμένου να βελτιωθεί η ενημέρωση των καταναλωτών και να διευκολυνθεί η σύγκριση των τιμών».

15. Όπως προβλέπει το άρθρο της 10, η οδηγία 98/6 «δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις που είναι πιο ευνοϊκές όσον αφορά την ενημέρωση των καταναλωτών και τη σύγκριση των τιμών, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων τους δυνάμει της [Σ]υνθήκης».

B – Το εθνικό δίκαιο

16. Ο νόμος της 5ης Ιουνίου 2007, με τον οποίον τροποποιείται ο νόμος της 14ης Ιουλίου 1991, για τις εμπορικές πρακτικές και την ενημέρωση και την προστασία του καταναλωτή, και με τον οποίον μεταφέρθηκε στη βελγική έννομη τάξη η οδηγία 2005/29⁵, σε συνδυασμό με τον νόμο της 6ης Απριλίου 2010, για τις πρακτικές της αγοράς και την προστασία του καταναλωτή⁶, αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του ορισμένους ελεύθερους επαγγελματίες, τους οδοντιάτρους και τους φυσιοθεραπευτές.

17. Το βελγικό συνταγματικό δικαστήριο, με την απόφασή του 55/2011, της 6ης Απριλίου 2011, η οποία επικυρώθηκε με την απόφαση 192/2011, της 15ης Δεκεμβρίου 2011, έκρινε αντισυνταγματικές ορισμένες διατάξεις του νόμου της 6ης Απριλίου 2010, καθόσον απέκλειαν από το πεδίο εφαρμογής του ορισμένους ελεύθερους επαγγελματίες, τους οδοντιάτρους και τους φυσιοθεραπευτές.

18. Ο νόμος της 2ας Αυγούστου 2002, για την παραπλανητική και τη συγκριτική διαφήμιση, τις καταχρηστικές ρήτρες και τις συμβάσεις εξ αποστάσεως όσον αφορά τα ελευθέρια επαγγέλματα⁷ παρέχει, στο άρθρο του 4, έναν ορισμό της παραπλανητικής διαφημίσεως και προβλέπει την απαγόρευσή της στον τομέα των ελευθέρων επαγγελμάτων.

19. Τα άρθρα 43, παράγραφος 2, και 51, παράγραφος 3, του ως άνω νόμου της 14ης Ιουλίου 1991, όριζαν ότι οι εμπορευόμενοι δεν μπορούσαν να αναγγείλουν μείωση τιμών στις εκπτώσεις, αν αυτή δεν ήταν πραγματική σε σχέση με την τιμή η οποία ίσχυε κατά τον αμέσως προηγούμενο μήνα της ημερομηνίας εφαρμογής της μειώσεως.

20. Βάσει των άρθρων 20 έως 23 και 29 του ως άνω νόμου της 6ης Απριλίου 2010, τα προϊόντα μπορούν να θεωρηθούν ως πωλούμενα με έκπτωση μόνον εάν η τιμή τους είναι κατώτερη της τιμής αναφοράς, η οποία νοείται ως η χαμηλότερη τιμή που έχει ορίσει η επιχείρηση για τα εν λόγω προϊόντα κατά τη διάρκεια του μηνός αυτού.

21. Ο νόμος της 25ης Ιουνίου 1993, για την άσκηση και την οργάνωση πλανόδιων δραστηριοτήτων και πανηγύρεων⁸, όπως έχει τροποποιηθεί από τον νόμο της 4ης Ιουλίου 2005⁹, ορίζει ότι μπορούν να οργανώνονται πλανόδιες πωλήσεις στην κατοικία του καταναλωτή, εφόσον η συνολική τους αξία δεν υπερβαίνει τα 250 ευρώ ανά καταναλωτή. Το άρθρο 5 του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 2006, για την άσκηση και την οργάνωση πλανόδιων δραστηριοτήτων¹⁰, ορίζει ότι

4 — Οδηγία 98/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, περί της προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά την αναγραφή των τιμών των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές (ΕΕ L 80, σ. 27).

5 — *Moniteur belge* της 21ης Ιουνίου 2007, αριθ. 2007011259, σ. 34272.

6 — *Moniteur belge* της 12ης Απριλίου 2010, αριθ. 2010011166, σ. 20803.

7 — *Moniteur belge* της 20ής Νοεμβρίου 2002, αριθ. 2002009820, σ. 51704.

8 — *Moniteur belge* της 30ής Σεπτεμβρίου 1993, αριθ. 199301806, σ. 21526.

9 — *Moniteur belge* της 25ης Αυγούστου 2005, αριθ. 258, σ. 36965.

10 — *Moniteur belge* της 29ης Σεπτεμβρίου 2006, αριθ. 2006022950, σ. 50488.

δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενο πλανόδιας εμπορικής δραστηριότητας, μεταξύ άλλων, τα φάρμακα, τα φαρμακευτικά φυτά και τα παρασκευάσματα με βάση τέτοια φυτά, καθώς και κάθε άλλο προϊόν που προορίζεται να μεταβάλει την κατάσταση της υγείας, τα ιατρικά και ορθοπεδικά βοηθήματα, οι διορθωτικοί φακοί και οι σκελετοί τους, τα πολύτιμα μέταλλα και λίθοι, τα μαργαριτάρια, τα όπλα και τα πολεμοφόδια.

II – Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

22. Μετά από σειρά ανεπίσημων επαφών με τις βελγικές αρχές, η Επιτροπή απέστειλε στο Βασίλειο του Βελγίου έγγραφο οχλήσεως με ημερομηνία 2 Φεβρουαρίου 2009, ισχυριζόμενη πλημμελή μεταφορά στο βελγικό δίκαιο της οδηγίας 2005/29. Με επιστολές της 3ης Ιουνίου 2009 και της 24ης Ιουνίου 2009, οι βελγικές αρχές ανήγγειλαν ορισμένες νομοθετικές μεταβολές για την επίλυση των ζητημάτων που έθεσε η Επιτροπή. Προς τον σκοπό αυτόν εκδόθηκε ο νόμος της 6ης Απριλίου 2010, για τις πρακτικές της αγοράς και την προστασία του καταναλωτή, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 12 Μαΐου 2010.

23. Με αιτιολογημένη γνώμη της 15ης Μαρτίου 2011, η Επιτροπή γνωστοποίησε στις βελγικές αρχές ότι ο νόμος της 6ης Απριλίου 2010 δεν έδινε απάντηση σε τέσσερις από τους λόγους παραβάσεως που αναφέρονταν στο έγγραφο οχλήσεως της 2ας Φεβρουαρίου 2009.

24. Η Επιτροπή έκρινε ότι οι εξηγήσεις που έδωσαν οι βελγικές αρχές στην από 11 Μαΐου 2011 επιστολή τους δεν θεράπευαν τις παραβάσεις που είχε καταγγείλει με τρεις από τους λόγους του εγγράφου οχλήσεως της 2ας Φεβρουαρίου 2009 και, για τον λόγο αυτόν, αποφάσισε να ασκήσει την κρινόμενη προσφυγή.

III – Η προσφυγή της Επιτροπής

25. Με την προσφυγή της η Επιτροπή καταγγέλλει τρεις παραβάσεις εκ μέρους του Βασιλείου του Βελγίου.

26. Η πρώτη καταγγελλόμενη παράβαση στηρίζεται στον αποκλεισμό ορισμένων επαγγελματιών από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/29, η οποία εφαρμόζεται στις εμπορικές πρακτικές όλων των επαγγελματιών, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος ή του τομέα δραστηριότητάς τους. Ο ρητός αποκλεισμός των ελεύθερων επαγγελματιών οδοντιάτρων και φυσιοθεραπευτών από το πεδίο εφαρμογής του νόμου της 5ης Ιουνίου 2007, με τον οποίον μεταφέρεται στο βελγικό δίκαιο η οδηγία 2005/29, είναι αντίθετος προς το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο της 2, στοιχείο β', ενώ η σχετική παράβαση δεν θεραπεύθηκε από τον νόμο της 6ης Απριλίου 2010.

27. Κατά την Επιτροπή, το γεγονός ότι το βελγικό συνταγματικό δικαστήριο έκρινε, στις 6 Απριλίου 2011, αντισυνταγματικές τις διατάξεις του νόμου της 6ης Απριλίου 2010, οι οποίες αποκλείουν τα εν λόγω επαγγέλματα από το πεδίο εφαρμογής του, δεν συνεπάγεται θεραπεία της καταγγελλόμενης παραβάσεως, εφόσον η κήρυξη της ακυρότητας των εν λόγω διατάξεων εξαρτάται από ενδεχόμενη προσφυγή ακυρώσεως αυτή δε, σε περίπτωση που ασκηθεί, θα είναι μεταγενέστερη της ημερομηνίας λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε στις βελγικές αρχές στην προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία για να θεραπεύσουν την καταγγελλόμενη παράβαση.

28. Η δεύτερη παράβαση αφορά τη βελγική νομοθετική ρύθμιση για την αναγγελία μειώσεως τιμών. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 43, παράγραφος 2, του νόμου της 14ης Ιουλίου 1991 και τα άρθρα 20, 21 και 29 του νόμου της 6ης Απριλίου 2010 παρέχουν αυστηρότερη προστασία στον καταναλωτή απ' ό,τι η προβλεπόμενη στην οδηγία 2005/29, η οποία προέβη σε πλήρη εναρμόνιση όσον αφορά τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.

29. Η τρίτη παράβαση αφορά την απαγόρευση ορισμένων πλανόδιων πωλήσεων. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του νόμου της 25ης Ιουνίου 1993, το οποίο θεσπίστηκε με το άρθρο 7 του νόμου της 4ης Ιουλίου 2005, απαγορεύει, με ορισμένες εξαιρέσεις, όλες τις πλανόδιες κατ' οίκον πωλήσεις, ενώ το άρθρο 5, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 2006 απαγορεύει την πώληση τέτοιου είδους για ορισμένα προϊόντα. Εντούτοις, η οδηγία 2005/29 δεν προβλέπει τέτοιες απαγορεύσεις και είναι, συνεπώς και δεδομένου του εξαντλητικού χαρακτήρα της προβλεπόμενης από αυτήν εναρμονίσεως, αντίθετη προς την εν λόγω εθνική νομοθετική ρύθμιση.

30. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη το άρθρο 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχεία β' και δ', και το άρθρο 4 της οδηγίας 2005/29 και να καταδικάσει το Βασίλειο του Βελγίου στα δικαστικά έξοδα.

IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

31. Το Βασίλειο του Βελγίου κατέθεσε υπόμνημα αντικρούσεως στο οποίο υποστηρίζει ότι ο πρώτος λόγος προβάλλεται απαραδέκτως, καθόσον η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τον ισχύοντα νόμο της 2ας Αυγούστου 2002, για την παραπλανητική και τη συγκριτική διαφήμιση, τις καταχρηστικές ρήτρες και τις συμβάσεις εξ αποστάσεως όσον αφορά τα ελευθέρια επαγγέλματα, ενώ δεν διευκρίνισε κατά πόσον ο εν λόγω νόμος συνιστά παράβαση της οδηγίας 2005/29. Ως προς την ουσία, το Βασίλειο του Βελγίου παραδέχεται ότι από το πεδίο εφαρμογής του νόμου για τη μεταφορά της οδηγίας στη βελγική έννομη τάξη αποκλείστηκαν ορισμένα επαγγέλματα, αλλά υπενθυμίζει ότι το συνταγματικό δικαστήριο έκρινε αντισυνταγματικό τον αποκλεισμό αυτόν, επισημαίνοντας ότι στις 6 Σεπτεμβρίου 2012 ασκήθηκε προσφυγή ακυρώσεως, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναδρομική ακύρωση των νομοθετικών διατάξεων που κρίθηκαν αντισυνταγματικές. Εν πάση περιπτώσει, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι οι εν λόγω διατάξεις έχουν καταστεί ανεφάρμοστες λόγω της αντισυνταγματικότητάς τους και ότι, ως εκ τούτου, η παράβαση είχε ήδη θεραπευθεί κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που έταξε η Επιτροπή.

32. Με το έγγραφό της απαντήσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Βασίλειο του Βελγίου επικαλέστηκε για πρώτη φορά στο υπόμνημά του αντικρούσεως τον νόμο της 2ας Αυγούστου 2002, ο οποίος προβλέπει πράγματι την απαγόρευση της παραπλανητικής διαφήμισης στον τομέα των ελευθέρων επαγγελμάτων, ωστόσο δεν έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά της οδηγίας 2005/29, αλλά της οδηγίας 84/450¹¹. Μολονότι και οι δύο οδηγίες ενδέχεται να καλύπτουν τα ίδια είδη πρακτικών, είναι βέβαιον ότι επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2005/29. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να μεταφέρουν την τελευταία αυτή οδηγία και να υπαγάγουν σε αυτήν την παραπλανητική διαφήμιση στον σχετικό τομέα. Όσον αφορά τον αμυντικό ισχυρισμό του Βασιλείου του Βελγίου σχετικά με την ουσία της πρώτης αυτής παραβάσεως, η Επιτροπή αντιτείνει ότι οι βελγικές αρχές, ενώ υποστήριξαν κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία ότι οι αντισυνταγματικές διατάξεις μπορούσαν να καταργηθούν αναδρομικώς μόνον εάν γινόταν δεκτή ενδεχόμενη προσφυγή ακυρώσεως, τώρα υποστηρίζουν ότι η κήρυξη της αντισυνταγματικότητας αρκεί για την κατάργησή τους. Σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή θεωρεί ότι η ασφάλεια δικαίου των καταναλωτών δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ότι μόνη η κήρυξη της αντισυνταγματικότητας αρκεί για να αποκλειστούν από το εθνικό δίκαιο οι αμφιλεγόμενες νομοθετικές διατάξεις, καθώς το ενδεχόμενο να χρειαστούν νέες ένδικες διαδικασίες για την οριστική κατάργηση των αντισυνταγματικών διατάξεων συνεπάγεται απαράδεκτη ανασφάλεια δικαίου.

11 — Οδηγία 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση (ΕΕ L 250, σ. 17).

33. Το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει, με το υπόμνημά του ανταπαντήσεως, ότι η Επιτροπή δεν αρνείται ότι το άρθρο 4 του νόμου της 2ας Αυγούστου 2002 απαγορεύει την παραπλανητική διαφήμιση στον τομέα των ελευθέρων επαγγελμάτων και αντιστοιχεί, ως εκ τούτου, στο άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29, γεγονός που συνιστά μερική μεταφορά της οδηγίας αυτής στο βελγικό δίκαιο. Ο σχετικός λόγος προβάλλεται, κατά την άποψή του, απαραδέκτως, διότι δεν ελήφθη υπόψη ο νόμος αυτός κατά τη σύνταξη του εγγράφου οχλήσεως. Εξάλλου, οι αποφάσεις του συνταγματικού δικαστηρίου περί αντισυνταγματικότητας προσφέρουν, κατά τις βελγικές αρχές, επαρκή ασφάλεια δικαίου, στον βαθμό που συνεπάγονται την υπαγωγή των ελευθέρων επαγγελμάτων στο πεδίο εφαρμογής του νόμου της 5ης Ιουνίου 2007.

34. Σε σχέση με τη δεύτερη παράβαση, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι ο νόμος της 6ης Απριλίου 2010 δεν απαιτεί πλέον η αναγγελόμενη ως μειωμένη τιμή να έχει ισχύσει συνεχώς κατά τον προηγούμενο της αναγγελίας της μειώσεως μήνα. Εξάλλου, η οδηγία 2005/29, καίτοι προβαίνει σε πλήρη εναρμόνιση, δεν περιέχει διατάξεις που να προβλέπουν το οικονομικό φαινόμενο της αναγγελίας μειώσεως τιμών. Η δε οδηγία 98/6 δεν τροποποιήθηκε από την οδηγία 2005/29 και το άρθρο της 10 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις όσον αφορά την ενημέρωση των καταναλωτών και τη σύγκριση τιμών. Τέλος, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι το δικαίωμα του καταναλωτή στην ενημέρωση έχει αναχθεί από το Δικαστήριο σε αρχή και ότι, επομένως, η επίδικη νομοθετική ρύθμιση θα έπρεπε να εξεταστεί υπό το πρίσμα του άρθρου 28 ΣΛΕΕ, προκειμένου να διαπιστωθεί αν δικαιολογείται από λόγους επιτακτικής ανάγκης και αν είναι ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού.

35. Η Επιτροπή απαντά συναφώς ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 98/6 δεν περιλαμβάνει την ενημέρωση των καταναλωτών σε θέματα μειώσεως τιμών ούτε αφορά όλες τις πτυχές της ενημερώσεως των καταναλωτών που έχουν σχέση με τις τιμές των προϊόντων. Η βούληση του συντάκτη της οδηγίας 2005/29 είναι να εμποδίσει την απαγόρευση εκ μέρους των κρατών μελών ορισμένων εμπορικών πρακτικών για τον λόγο ότι ο επαγγελματίας δεν τήρησε κάποιες προβλεπόμενες από τις εθνικές νομοθεσίες υποχρεώσεις σχετικά με την ενημέρωση. Η βελγική νομοθεσία έχει ακριβώς ως αποτέλεσμα την απαγόρευση της αναγγελίας μειώσεως τιμών αν δεν πληρούνται οι αυστηρές προϋποθέσεις της εν λόγω νομοθεσίας, ακόμη και όταν τέτοιες πρακτικές, εξεταζόμενες κατά περίπτωση, θα μπορούσαν να μη θεωρηθούν παραπλανητικές ή αθέμιτες κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29. Εξάλλου, η Επιτροπή απορρίπτει το επιχείρημα των βελγικών αρχών όσον αφορά το άρθρο 28 ΣΛΕΕ.

36. Με το υπόμνημά του ανταπαντήσεως, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι, αν γίνει δεκτό το σκεπτικό της Επιτροπής, θα πρέπει, στον τομέα της μειώσεως των τιμών, να πραγματοποιείται αξιολόγηση κατά περίπτωση, πράγμα που θα οδηγούσε στην εφαρμογή από τα εθνικά δικαστήρια πολλών διαφορετικών κριτηρίων προκειμένου να διαπιστωθεί αν μια αναγγελία μειώσεως τιμών συνιστά αθέμιτη πρακτική· κάτι τέτοιο, όμως, θα ήταν αντίθετο προς τον επιδιωκόμενο από την οδηγία 98/6 σκοπό όσον αφορά τη σύγκριση των τιμών.

37. Όσον αφορά την τρίτη παράβαση, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι τόσο το άρθρο 5, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 2006 όσο και το άρθρο 7 του νόμου της 4ης Ιουλίου 2005 εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/577 και συνιστούν αυστηρότερα εθνικά μέτρα, τα οποία επιτρέπονται στο πλαίσιο της εν λόγω οδηγίας. Ως εκ τούτου, είναι αβάσιμοι οι ισχυρισμοί της Επιτροπής ότι αγνοήθηκε ο αποκλειστικός χαρακτήρας της προβλεπόμενης από την οδηγία 2005/29 εναρμονίσεως. Η οδηγία αυτή ήρθε να προστεθεί, κατά τα λοιπά, στις ήδη ισχύουσες διατάξεις της Ένωσης για την προστασία των καταναλωτών, χωρίς να τροποποιεί ή να περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/577, το οποίο συμπληρώνει εκείνο της οδηγίας 2005/29. Τέλος, κατά την άποψή του, τα εθνικά μέτρα αναφέρονται στα μέτρα για τη μεταφορά της οδηγίας 2011/83, τα οποία το Βασίλειο του Βελγίου υποχρεούται να έχει λάβει μέχρι τις 13 Δεκεμβρίου 2013.

38. Εν ολίγοις, το Βασίλειο του Βελγίου ζητεί από το Δικαστήριο να κρίνει απαράδεκτο τον πρώτο λόγο της προσφυγής και να απορρίψει τους λοιπούς λόγους ως αβάσιμους, καθώς και να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

V – Εκτίμηση

A – Ο πρώτος λόγος της προσφυγής

1. Επί του παραδεκτού του λόγου

39. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ρητός αποκλεισμός των ελεύθερων επαγγελματιών, οδοντιάτρων και φυσιοθεραπευτών από το πεδίο εφαρμογής του νόμου της 6ης Απριλίου 2010, με την οποία μεταφέρθηκε στο βελγικό δίκαιο η οδηγία 2005/29, είναι αντίθετος προς το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής, σε συνδυασμό με το άρθρο της 2, στοιχείο β'.

40. Το Βασίλειο του Βελγίου αντιτείνει ότι ο πρώτος αυτός λόγος είναι απαράδεκτος, στο μέτρο που η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τον νόμο της 2ας Αυγούστου 2002, για την παραπλανητική και τη συγκριτική διαφήμιση, τις καταχρηστικές ρήτρες και τις συμβάσεις εξ αποστάσεως όσον αφορά τα ελευθέρια επαγγέλματα, ούτε διευκρίνισε σε ποιον βαθμό ο εν λόγω νόμος συνεπάγεται παράβαση της οδηγίας 2005/29.

41. Προς αντίκρουση αυτής της ενστάσεως απαραδέκτου, η Επιτροπή επισημαίνει ότι το Βασίλειο του Βελγίου αναφέρθηκε για πρώτη φορά στον νόμο της 2ας Αυγούστου 2002 στο υπόμνημά του αντικρούσεως. Ακόμη, όμως, και αν γίνει δεκτό ότι ο εν λόγω νόμος απαγορεύει την παραπλανητική διαφήμιση στον τομέα των ελευθέρων επαγγελμάτων, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι αντικείμενό του είναι η μεταφορά στο βελγικό δίκαιο της οδηγίας 84/450 και όχι της οδηγίας 2005/29, η οποία επιδιώκει διαφορετικό σκοπό, και ότι το αντικείμενο της παρούσας διαδικασίας είναι η πλημμελής μεταφορά της δεύτερης από αυτές. Στον ισχυρισμό αυτόν, το Βασίλειο του Βελγίου αντιτάσσει ότι το άρθρο 4 του νόμου της 2ας Αυγούστου 2002 απαγορεύει την παραπλανητική διαφήμιση σε σχέση με τα ελευθέρια επαγγέλματα και αντιστοιχεί, ως εκ τούτου, στο άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29 και ότι αυτό συνιστά μερική μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας αυτής.

42. Κατά την άποψή μου, ο πρώτος αυτός λόγος δεν μπορεί να απορριφθεί ως απαράδεκτος.

43. Όπως προκύπτει από το σημείο 1 του εγγράφου οχλήσεως προς το Βασίλειο του Βελγίου με ημερομηνία 2 Φεβρουαρίου 2009, η Επιτροπή απέδειξε ότι ο νόμος της 5ης Ιουνίου 2007, με τον οποίον μεταφέρεται στο βελγικό δίκαιο η οδηγία 2005/29, αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του τα ελευθέρια επαγγέλματα, επισημαίνοντας ότι ο εν λόγω αποκλεισμός επιβεβαιωνόταν «από την ύπαρξη ειδικού νόμου για τα ελευθέρια επαγγέλματα, του νόμου της 2ας Αυγούστου 2002 [...], ο οποίος δεν τροποποιήθηκε εν όψει της μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας [2005/29]». Η Επιτροπή επισήμανε στη συνέχεια, χωρίς να την αντικρούσει στο σημείο αυτό το Βασίλειο του Βελγίου, ότι οι βελγικές αρχές «αναγνώρισαν την κατάσταση αυτή» στην προηγηθείσα αλληλογραφία τους και ότι εξέφρασαν την πρόθεσή τους να την αλλάξουν. Στην πραγματικότητα, ο νόμος της 6ης Απριλίου 2010 θεσπίστηκε ακριβώς με σκοπό να ικανοποιήσει την απαίτηση της Επιτροπής, παρότι διατηρεί σε ισχύ τον αποκλεισμό των ελευθέρων επαγγελμάτων.

44. Κατόπιν των ανωτέρω, θεωρώ ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αναφερθεί εκτενέστερα στο ενδεχόμενο ο νόμος της 2ας Αυγούστου 2002 να συνιστά συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία 2005/29 όσον αφορά τον μη αποκλεισμό των ελευθέρων επαγγελμάτων, καθόσον οι βελγικές αρχές δέχθηκαν εξ αρχής την άποψη της Επιτροπής ότι ο νόμος της 2ας Αυγούστου 2002 επιβεβαίωσε το γεγονός του προβλεπόμενου από τον νόμο της 5ης Ιουνίου 2007 αποκλεισμού.

2. Επί της ουσίας του λόγου προσφυγής

45. Το Βασίλειο του Βελγίου δέχεται ότι ορισμένα επαγγέλματα αποκλείστηκαν από το πεδίο εφαρμογής του νόμου για τη μεταφορά της οδηγίας 2005/29. Υποστηρίζει, ωστόσο, ότι αυτή η μη συμμόρφωση προς την οδηγία θεραπεύθηκε με την κήρυξη της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων του νόμου της 6ης Απριλίου 2010, οι οποίες εισήγαγαν τον αποκλεισμό αυτόν.

46. Διευκρινίζεται ότι η προθεσμία που έταξε η Επιτροπή στις βελγικές αρχές με την αιτιολογημένη γνώμη της 15ης Μαρτίου 2011, προκειμένου να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για τη συμμόρφωσή τους προς τις υποχρεώσεις από την οδηγία 2005/29, έληγε στις 15 Μαΐου 2011.

47. Δεδομένου ότι το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου της 6ης Απριλίου 2010 κηρύχθηκαν αντισυνταγματικά με απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου της 6ης Απριλίου 2011, θα έπρεπε να συμφωνήσω με τις βελγικές αρχές ότι, κατά τον χρόνο λήξεως της προθεσμίας την οποία έταξε η Επιτροπή με την αιτιολογημένη γνώμη της (15 Μαΐου 2011), η καταγγελλόμενη παράβαση είχε ήδη θεραπευθεί.

48. Ωστόσο, κατά το βελγικό δίκαιο, η κήρυξη αντισυνταγματικότητας δεν αποκλείει τη μεταγενέστερη εφαρμογή των κανόνων τους οποίους αφορά η σχετική απόφαση. Πράγματι, όπως δέχθηκαν οι ίδιες οι βελγικές αρχές, η κήρυξη αντισυνταγματικότητας πρέπει, κατ' αρχήν, να συνοδευθεί από επιτυχώς ασκηθείσα προσφυγή ακυρώσεως, προκειμένου οι κριθείσες ως αντισυνταγματικές διατάξεις να «αποβληθούν» από την εθνική έννομη τάξη με αναδρομικά αποτελέσματα.

49. Σύμφωνα με όσα αναφέρει το Βασίλειο του Βελγίου στο σημείο 17 του υπομνήματός του αντικρούσεως, μετά την κήρυξη αντισυνταγματικότητας, «ο αντισυνταγματικός κανόνας διατηρείται στην έννομη τάξη, αλλά δεν μπορεί να εφαρμοστεί από τα βελγικά δικαστήρια». Ωστόσο, η πραγματικότητα δεν συμβαδίζει πάντοτε με την πρόβλεψη αυτή, καθώς, όπως αναγνωρίζουν οι ίδιες οι βελγικές αρχές, οι διατάξεις που κρίθηκαν αντισυνταγματικές με την απόφαση της 6ης Απριλίου 2011 αποτέλεσαν αργότερα, στις 15 Δεκεμβρίου 2011, αντικείμενο νέας αποφάσεως για την κήρυξη αντισυνταγματικότητας. Εξάλλου, όπως δήλωσε το Βασίλειο του Βελγίου, εκκρεμεί ακόμη ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως των διατάξεων που κρίθηκαν αντισυνταγματικές το 2011, γεγονός που αποδεικνύει ότι, κατά το βελγικό δίκαιο, δεν μπορεί να αποκλειστεί απολύτως το ενδεχόμενο να συνεχίσουν να εφαρμόζονται οι διατάξεις που κρίθηκαν αντισυνταγματικές, ενόσω δεν έχει ασκηθεί και ευδοκιμήσει σχετική προσφυγή ακυρώσεως.

50. Η πρακτική που ακολουθείται από τα βελγικά δικαστήρια μπορεί, βεβαίως, να οδηγήσει, όπως ισχυρίζεται το Βασίλειο του Βελγίου, σε μια κατάσταση στην οποία η επίσημη κήρυξη αντισυνταγματικότητας αποκλείει *de facto* αφ' εαυτής κάθε περαιτέρω εφαρμογή της προσβληθείσας διατάξεως. Εντούτοις, από τις περιστάσεις της παρούσας διαδικασίας αποδεικνύεται ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει πάντοτε. Κατόπιν των ανωτέρω, συνάγεται το αρκούντως ασφαλές συμπέρασμα ότι το νομικό καθεστώς των διατάξεων που έχουν κριθεί αντισυνταγματικές είναι αβέβαιο, γεγονός ασύμβατο με την ασφάλεια δικαίου, η οποία είναι απαραίτητη όταν εξετάζεται η απόλυτη συμμόρφωση του εθνικού δικαίου προς τις απαιτήσεις της εμπρόθεσμης μεταφοράς μιας οδηγίας στο δίκαιο αυτό.

51. Υπ' αυτή την έννοια, συμφωνώ με την Επιτροπή ότι έχει εν προκειμένω εφαρμογή η νομολογία που διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών¹², με την οποία κρίθηκε ότι «μια εθνική νομολογία, έστω και αν θεωρηθεί πάγια, έχουσα ερμηνεύσει τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου κατά την έννοια που θεωρείται σύμφωνη με τις επιταγές μιας οδηγίας δεν μπορεί να εμφανίζει τη σαφήνεια και την ακρίβεια που απαιτούνται προς πλήρωση της

12 — C-144/99 (Συλλογή 1999, σ. I-3541, σκέψη 21).

επιταγής της ασφαλείας δικαίου», γεγονός που «ισχύει ειδικότερα στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών». Η αναφορά σε «μια εθνική νομολογία» μπορεί να επεκταθεί πολύ φυσικά, κατά την άποψή μου, στο εθνικό νομικό καθεστώς που διέπει τα αποτελέσματα της κηρύξεως αντισυνταγματικότητας, όταν το καθεστώς αυτό εξαρτάται, όπως αναγνώρισαν οι βελγικές αρχές, από το έστω και μικρό ενδεχόμενο να εφαρμοστεί εν τέλει μια διάταξη που έχει κριθεί αντισυνταγματική. Μόνη παραδεκτή αντιμετώπιση της αβεβαιότητας αυτής είναι η απόλυτη και οριστική εξάλειψη του ασύμβατου με το δίκαιο της Ένωσης κανόνα, η οποία δεν διασφαλίζεται δεόντως με τις διατάξεις περί αντισυνταγματικότητας που ισχύουν στο βελγικό δίκαιο.

52. Κατόπιν των ανωτέρω, θεωρώ ότι ο πρώτος λόγος προσφυγής που προβάλλει η Επιτροπή πρέπει να γίνει δεκτός.

B – Ο δεύτερος λόγος προσφυγής

53. Η Επιτροπή καταγγέλλει ότι η βελγική νομοθεσία παρέχει στον καταναλωτή αυστηρότερη προστασία όσον αφορά την αναγγελία εκπτώσεων απ' ό,τι η παρεχόμενη από την οδηγία 2005/29, διότι θεωρεί ότι, εφόσον η εν λόγω οδηγία προέβη σε πλήρη εναρμόνιση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, δεν επιτρέπεται πλέον η θέσπιση περιοριστικότερων εθνικών μέτρων, ούτε καν με σκοπό την εξασφάλιση μεγαλύτερης προστασίας στους καταναλωτές.

54. Το Βασίλειο του Βελγίου δεν αμφισβητεί ότι η νομοθεσία του εξασφαλίζει στους καταναλωτές μεγαλύτερη προστασία από την παρεχόμενη με την οδηγία 2005/29, αλλά υποστηρίζει ότι κάτι τέτοιο επιτρέπεται δυνάμει της οδηγίας 98/6, η οποία εξακολουθούσε να ισχύει όταν έληξε η προθεσμία που έταξε με την αιτιολογημένη γνώμη της η Επιτροπή.

55. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι οι αναγγελίες εκπτώσεων αποτελούν εμπορικές πρακτικές κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29¹³, το οποίο, χρησιμοποιώντας «ιδιαίτερως ευρεία διατύπωση»¹⁴, ορίζει τις τελευταίες ως «κάθε πράξη, παράλειψη, τρόπος συμπεριφοράς ή εκπροσώπησης, εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης και του μάρκετινγκ, ενός εμπορευομένου, άμεσα συνδεδεμένη με την προώθηση, πώληση ή προμήθεια ενός προϊόντος σε καταναλωτές».

56. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το άρθρο 43, παράγραφος 2, του νόμου της 14ης Ιουλίου 1991 και τα άρθρα 20, 21 και 29 του νόμου της 6ης Απριλίου 2010 αναφέρονται σε δραστηριότητα εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/29.

57. Οι βελγικές αρχές συμφωνούν με την Επιτροπή ότι με την οδηγία 2005/29, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, έχει όντως επιτευχθεί «πλήρης εναρμόνιση, σε κοινοτικό επίπεδο, των κανόνων σχετικά με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων έναντι των καταναλωτών»¹⁵. Επισημαίνουν, ωστόσο, ότι, παρά ταύτα, η οδηγία «δεν περιέχει κανόνες προσαρμοσμένους και εναρμονισμένους οι οποίοι να προβλέπουν το οικονομικό φαινόμενο της αναγγελίας εκπτώσεων»¹⁶, έλλειψη την οποία ήρθε να καλύψει ο Βέλγος νομοθέτης στηριζόμενος στην οδηγία 98/6, σχετικά με την προστασία των καταναλωτών σε θέματα αναγραφής των τιμών των προϊόντων.

13 — Έτσι έκρινε ρητώς με τη διάταξη της 15ης Δεκεμβρίου 2011, C-126/11, Inno (σκέψη 30), σε σχέση με τη θεωρία που διαμόρφωσαν οι αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 2010, C-304/08, Plus Warenhandelsgesellschaft (Συλλογή 2010, σ. I-217), και της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-540/08, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag (Συλλογή 2010, σ. I-10909).

14 — Προμνημονευθείσα απόφαση Plus Warenhandelsgesellschaft (σκέψη 36).

15 — Προμνημονευθείσα απόφαση Plus Warenhandelsgesellschaft (σκέψη 41).

16 — Σημείο 36 του υπομνήματος αντικρούσεως.

58. Ωστόσο, η συλλογιστική των βελγικών αρχών εκκινεί, κατά την άποψή μου, από μια εσφαλμένη παραδοχή. Παρά τον τίτλο της, η οδηγία 98/6 δεν έχει ακριβώς ως αποτέλεσμα την προστασία των καταναλωτών σε σχέση με την αναγραφή των τιμών εν γένει, αλλά, πολύ ειδικά, την προστασία τους από τα προβλήματα που προκύπτουν από την αναγραφή των τιμών των προϊόντων σε σχέση με τα διάφορα μέτρα υπολογισμού της ποσότητας.

59. Πράγματι, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 98/6, «η σχέση μεταξύ της αναγραφής της μοναδιαίας τιμής των προϊόντων και της προσυσκευασίας τους σε προκαθορισμένες ποσότητες ή χωρητικότητες που αντιστοιχούν στις τιμές των σειρών που έχουν θεσπιστεί σε κοινοτικό επίπεδο, έχει αποδειχθεί υπερβολικά πολύπλοκη στην εφαρμογή», και για τον λόγο αυτόν «είναι ανάγκη να εγκαταλειφθεί αυτή η σχέση υπέρ ενός νέου απλοποιημένου μηχανισμού και προς το συμφέρον του καταναλωτή, χωρίς να θίγονται οι κανόνες που διέπουν την τυποποίηση συσκευασιών». Ο νέος αυτός μηχανισμός, όπως εξαγγέλλεται στην αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας, στηρίζεται στην «υποχρέωση αναγραφής των τιμών πώλησης και της μοναδιαίας τιμής μέτρησης[, η οποία] συμβάλλει κατά τρόπο σημαντικό στη βελτίωση της πληροφόρησης των καταναλωτών δεδομένου ότι παρέχει κατά τον απλούστερο τρόπο στους καταναλωτές τις βέλτιστες δυνατότητες αξιολόγησης και σύγκρισης της τιμής των προϊόντων και τους επιτρέπει κατά συνέπεια να προβαίνουν σε συνειδητές επιλογές με βάση απλές συγκρίσεις».

60. Επομένως, η μέριμνα του συντάκτη της οδηγίας 98/6 ήταν η «διασφάλιση μιας ομοιογενούς και διαφανούς πληροφόρησης»¹⁷ όσον αφορά την ποσοτικοποίηση των προϊόντων με ένα ομοιόμορφο σύστημα μετρήσεως ως βάση για τον προσδιορισμό της τιμής τους.

61. Στην ίδια κατεύθυνση, το άρθρο 1 της οδηγίας 98/6 αναφέρει ότι σκοπός της οδηγίας αυτής είναι «να ορίσει την αναγραφή της τιμής πώλησης και της μοναδιαίας τιμής μέτρησης των προϊόντων τα οποία προσφέρονται από τους εμπόρους στους καταναλωτές, προκειμένου να βελτιωθεί η ενημέρωση των καταναλωτών και να διευκολυνθεί η σύγκριση των τιμών»¹⁸. Οι δε ουσιαστικές διατάξεις της οδηγίας αναφέρονται στο σύνολό τους σε ζητήματα σχετικά με τους δύο τρόπους υπολογισμού της τιμής¹⁹.

62. Δεν απαντά, επομένως, στην οδηγία 98/6 καμιά αναφορά σε «κανόνες προσαρμοσμένους και εναρμονισμένους οι οποίοι να προβλέπουν το οικονομικό φαινόμενο της αναγγελίας εκπτώσεων», για να θυμίσω την προαναφερθείσα διατύπωση των βελγικών αρχών. Ως εκ τούτου, ούτε το άρθρο 10 της οδηγίας αυτής μπορεί να θεωρηθεί ως βάση για τη θέσπιση, εκ μέρους των κρατών μελών, κανόνων που να διασφαλίζουν το οικονομικό φαινόμενο των εκπτώσεων.

63. Το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6 ορίζει ότι αυτή «δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις που είναι πιο ευνοϊκές όσον αφορά την ενημέρωση των καταναλωτών και τη σύγκριση των τιμών, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων τους δυνάμει της [Σ]υνθήκης». Οι ευνοϊκότερες αυτές διατάξεις συνάγεται λογικά ότι αναφέρονται στα ζητήματα που αποτελούν το αντικείμενο της οδηγίας 98/6, δηλαδή στην ενημέρωση των καταναλωτών ως προς τα πρότυπα που χρησιμοποιούνται ως αναφορά για τον προσδιορισμό των τιμών των προϊόντων, διευκολύνοντας τη σύγκριση των τιμών όχι σε σχέση με προηγούμενες τιμές, αλλά με διαφορετικά συστήματα μετρήσεως.

17 — Δωδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 98/6.

18 — Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει ως «τιμή πώλησης» την «τελική τιμή που ισχύει για μια μονάδα του προϊόντος ή για δεδομένη ποσότητα του προϊόντος [...]» και ως «μοναδιαία τιμή» την «τελική τιμή [...] η οποία ισχύει για ποσότητα ενός χιλιογράμμου, ενός λίτρου, ενός μέτρου, ενός τετραγωνικού μέτρου ή ενός κυβικού μέτρου του προϊόντος ή για μια διαφορετική μονάδα μετρήσεως ποσοτήτων η οποία χρησιμοποιείται κατά τρόπο γενικευμένο και συνήθη στο οικείο κράτος μέλος για τη διάθεση στο εμπόριο ειδικών προϊόντων». Τέλος, κατά την ίδια διάταξη, «προϊόντα πωλούμενα χύμα» είναι «τα προϊόντα που δεν είναι προσυσκευασμένα και μετρούνται παρουσία του καταναλωτή».

19 — Αναγραφή και των δύο τιμών σε όλα τα προϊόντα που προσφέρονται από τους εμπόρους στους καταναλωτές (άρθρο 3): απαίτηση να είναι και οι δύο σαφείς και ευανάγνωστες και η μοναδιαία τιμή να αναφέρεται σε ποσότητα που δηλώνεται σύμφωνα με τις εθνικές και κοινοτικές διατάξεις (άρθρο 4): πιθανές απαλλαγές (άρθρο 5).

64. Εν ολίγοις, η ενημέρωση που πρέπει να παρέχεται στους καταναλωτές όσον αφορά τις «εκπτώσεις τιμών» δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 98/6, ούτε, κατά συνέπεια, να στηριχθεί στη δυνατότητα που παρέχεται στα κράτη μέλη από το άρθρο 10 της οδηγίας αυτής.

65. Βεβαίως, είναι αληθές ότι το άρθρο 3 της οδηγίας 2005/29 προβλέπει μια σειρά περιπτώσεων στις οποίες οι διατάξεις της ενδέχεται να υποχωρούν έναντι άλλων, κοινοτικών ή εθνικών, κανόνων.

66. Ειδικότερα, στην παράγραφο 2 ορίζεται ότι η οδηγία 2005/29 «ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαίου των συμβάσεων και, ιδίως, των κανόνων εγκυρότητας, διαμόρφωσης ή αποτελέσματος μιας σύμβασης». Κατά την άποψή μου, είναι πρόδηλο ότι η εδώ εξεταζόμενη εθνική νομοθετική ρύθμιση δεν επηρεάζει το νομικό καθεστώς των συμβάσεων, αλλά συμπροσδιορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να προταθεί στους καταναλωτές η σύναψη μιας σύμβασης, δηλαδή μιας δικαιοπραξίας η οποία διέπεται από τους κανόνες του δικαίου των συμβάσεων.

67. Εξάλλου, η παράγραφος 4 του ίδιου άρθρου 3 της οδηγίας 2005/29 ορίζει ότι, «[σ]ε περίπτωση σύγκρουσης των διατάξεων της παρούσας οδηγίας με άλλους κοινοτικούς κανόνες που ρυθμίζουν συγκεκριμένες πτυχές αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, οι τελευταίοι επικρατούν και εφαρμόζονται επί των πτυχών αυτών». Ούτε αυτή η εξαίρεση αναιρεί το προηγούμενο συμπέρασμα, καθώς, όπως αναφέρθηκε, δεδομένου του αντικειμένου της, η οδηγία 98/6 την οποία επικαλούνται οι βελγικές αρχές δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κανόνας που διέπει «συγκεκριμένες πτυχές αθέμιτων εμπορικών πρακτικών».

68. Τέλος, η παράγραφος 5 του ως άνω άρθρου 3 ορίζει ότι «[γ]ια διάστημα έξι ετών από τις 12 Ιουνίου 2007, τα κράτη μέλη θα μπορούν να εξακολουθούν να εφαρμόζουν εθνικούς κανόνες στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται διά της παρούσας οδηγίας περιοριστικότερους και λεπτομερέστερους αυτών της παρούσας οδηγίας, εφόσον πρόκειται για διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονται στο εθνικό δίκαιο οδηγίες που περιλαμβάνουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης». Αυτό ισχύει υπό δύο προϋποθέσεις: πρώτον, να είναι τα εθνικά αυτά μέτρα «ουσιώδη για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας των καταναλωτών έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο στόχο». Και δεύτερον, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου 3, να γνωστοποιήσουν τα κράτη μέλη «χωρίς καθυστέρηση στην Επιτροπή τις ενδεχόμενες εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται βάσει της παραγράφου 5».

69. Το άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29 δεν προσδιορίζει ποιες είναι οι «οδηγίες που περιλαμβάνουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης» οι οποίες μπορούν να συνεχίσουν να εφαρμόζονται από αυστηρότερες εθνικές διατάξεις για διάστημα έξι ετών. Για την ερμηνεία του χωρίου αυτού μπορεί να φανεί χρήσιμη η παράγραφος 45 της αιτιολογικής εκθέσεως της προτάσεως της Επιτροπής²⁰, στην οποία αναφέρεται ότι «[σ]την περίπτωση που μια τομεακή οδηγία ρυθμίζει μόνο θέματα εμπορικών πρακτικών, για παράδειγμα το περιεχόμενο των απαιτήσεων ενημέρωσης, η οδηγία-πλαίσιο θα ισχύει για άλλα στοιχεία, για παράδειγμα, αν οι πληροφορίες που απαιτούνται από την τομεακή νομοθεσία παρουσιάστηκαν κατά παραπλανητικό τρόπο. Κατά συνέπεια, η οδηγία συμπληρώνει την ισχύουσα αλλά και τη μελλοντική νομοθεσία, όπως η πρόταση κανονισμού για την προώθηση των πωλήσεων ή η οδηγία για την καταναλωτική πίστη και η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο».

20 — COM(2003) 356 τελικό. 2003/0134 (COD).

70. Η οδηγία 98/6 περιέχει προϋποθέσεις σχετικές με «το περιεχόμενο των απαιτήσεων ενημέρωσης» όσον αφορά τις τιμές, αλλά, όπως προαναφέρθηκε, όχι όσον αφορά τις μειωμένες τιμές, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο της επίδικης εν προκειμένω εθνικής νομοθετικής ρυθμίσεως. Ως εκ τούτου, η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση δεν μπορεί να υπαχθεί στην περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29 και να συνεχίσει να εφαρμόζεται μετά το πέρας της προθεσμίας για τη μεταφορά της τελευταίας στο εσωτερικό δίκαιο.

71. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί παρά να ισχύει σε όλη της την έκταση η απαγόρευση του άρθρου 4 της οδηγίας 2005/29, «το οποίο απαγορεύει ρητώς στα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν πιο περιοριστικά εθνικά μέτρα, ακόμη και όταν τα μέτρα αυτά έχουν ως σκοπό να διασφαλίσουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών»²¹.

72. Κατά συνέπεια, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα I της οδηγίας 2005/29 η περίπτωση των αναγγελιών εκπτώσεων που δεν πληρούν προϋποθέσεις όπως αυτές που προβλέπονται από τη βελγική νομοθετική ρύθμιση, οι εν λόγω εμπορικές πρακτικές μπορούν να θεωρηθούν αθέμιτες μόνο σε περίπτωση που, αφού εξεταστούν κατά περίπτωση, υπαχθούν, στις περιπτώσεις των άρθρων 5 έως 9 της οδηγίας αυτής.

73. Οι απαιτούμενες από τη βελγική νομοθετική ρύθμιση προϋποθέσεις για την αναγγελία εκπτώσεων μπορούν να οδηγήσουν στο αποτέλεσμα να απαγορεύονται από το εθνικό δίκαιο αναγγελίες οι οποίες δεν συνιστούν αθέμιτη ή παραπλανητική εμπορική πρακτική, κατά τη διατύπωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, σύμφωνα με το οποίο «[μ]ια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική όταν περιλαμβάνει εσφαλμένες πληροφορίες και είναι επομένως αναληθής ή, όταν, με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της συνολικής παρουσίας της, εξαπατά ή ενδέχεται να εξαπατήσει το μέσο καταναλωτή, ακόμα και εάν οι πληροφορίες είναι, αντικειμενικά, ορθές όσον αφορά ένα ή περισσότερα από τα στοιχεία τα οποία παρατίθενται κατωτέρω και, ούτως ή άλλως, τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία, διαφορετικά, δεν θα ελάμβανε: [...] δ) η τιμή ή ο τρόπος υπολογισμού της ή η ύπαρξη ειδικής πλεονεκτικής τιμής».

74. Εν τέλει, οι αναγγελίες εκπτώσεων, ανεξαρτήτως του αν είναι σύμφωνες με τη βελγική νομοθετική ρύθμιση, μπορούν να θεωρηθούν αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης εάν, αφού εξεταστούν κατά περίπτωση, υπαχθούν στις περιπτώσεις αθέμιτων πρακτικών που προσδιορίζονται σύμφωνα με τα κριτήρια των άρθρων 5 έως 9 της οδηγίας 2005/29.

75. Όσον αφορά τους ισχυρισμούς των βελγικών αρχών ότι, εν τέλει, η μεγαλύτερη αυστηρότητα της εθνικής νομοθετικής ρυθμίσεως δικαιολογείται από το δικαίωμα στην ενημέρωση, υπενθυμίζω, μαζί με την Επιτροπή, ότι, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας 2005/29, μόνον οι «απαιτήσεις παροχής πληροφοριών για την εμπορική επικοινωνία, τη διαφήμιση και το μάρκετινγκ» που έχουν θεσπιστεί από το δίκαιο της Ένωσης «θεωρούνται, κατά την παρούσα οδηγία, ουσιώδεις. Τα κράτη μέλη θα μπορούν να διατηρούν ή να προσθέτουν απαιτήσεις παροχής πληροφοριών οι οποίες θα αφορούν το δίκαιο των συμβάσεων και θα έχουν συνέπειες δικαίου των συμβάσεων όπου επιτρέπεται από τις ελάχιστες ρήτρες στις υφιστάμενες κοινοτικές νομοθετικές πράξεις. [...] Με δεδομένη την πλήρη εναρμόνιση που εισάγει η παρούσα οδηγία, μόνο οι πληροφορίες που απαιτούνται στο κοινοτικό δίκαιο θεωρούνται ουσιώδεις, για τους σκοπούς του άρθρου 7, παράγραφος 5, της παρούσας οδηγίας. Όπου τα κράτη μέλη έχουν εισαγάγει απαιτήσεις πληροφόρησης πέραν αυτών της κοινοτικής νομοθεσίας, με βάση τις ελάχιστες ρήτρες, η παράλειψη των εν λόγω πρόσθετων απαιτήσεων δεν θα συνιστά, επομένως, παραπλανητική παράλειψη κατά την παρούσα οδηγία». Βεβαίως, συνεχίζει η αιτιολογική σκέψη 15, «τα κράτη μέλη θα μπορούν, εφόσον αυτό επιτρέπεται με βάση τις ελάχιστες ρήτρες του κοινοτικού δικαίου, να διατηρούν ή να εισάγουν

21 — Προμνημονευθείσα απόφαση Plus Warenhandelsgesellschaft (σκέψη 50).

αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να διασφαλίσουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας των ατομικών συμβατικών δικαιωμάτων των καταναλωτών». Στην περίπτωση μας, ωστόσο, η εδώ εξεταζόμενη αυστηρότερη νομοθετική ρύθμιση δεν μπορεί, κατά την άποψή μου, να στηριχθεί στην οδηγία 98/6.

76. Ως εκ τούτου, η οδηγία 2005/29 δεν επιτρέπει να απαγορεύονται κατ' αρχήν αναγγελίες εκπώσεων οι οποίες δεν πραγματοποιούνται κατά τρόπο σύμφωνο προς τις διατάξεις εθνικών νομοθετικών ρυθμίσεων όπως η επίδικη εν προκειμένω. Τέτοιου είδους απαγόρευση θα επιτρεπόταν μόνον εάν αυτού του είδους οι αναγγελίες περιέχονταν στο παράρτημα I της οδηγίας 2005/29, πράγμα που δεν ισχύει. Επομένως, μπορούν να απαγορευθούν μόνον κατά περίπτωση και στον βαθμό που επιβάλλεται από την εφαρμογή των προβλεπόμενων από τα άρθρα 5 έως 9 της ως άνω οδηγίας κριτηρίων.

77. Κατά συνέπεια, θεωρώ ότι το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη το άρθρο 4 της οδηγίας 2005/29, καθόσον το άρθρο 43, παράγραφος 2, του νόμου της 14ης Ιουλίου 1991 και τα άρθρα 20, 21 και 29 του νόμου της 6ης Απριλίου 2010 παρέχουν περιοριστικότερη και λεπτομερέστερη προστασία από την προβλεπόμενη με την εν λόγω οδηγία.

Γ – Ο τρίτος λόγος της προσφυγής

78. Η τρίτη παράβαση που καταγγέλλεται από την Επιτροπή αναφέρεται στην απαγόρευση των πλανόδιων κατ' οίκον πωλήσεων, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 4, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του νόμου της 25ης Ιουνίου 1993, το οποίο εισήχθη από το άρθρο 7 του νόμου της 4ης Ιουλίου 2005, και στην απαγόρευση της πλανόδιας πωλήσεως ορισμένων προϊόντων, όπως προβλέπεται από το άρθρο 5, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 2006. Όπως και στην περίπτωση του δεύτερου λόγου παραβάσεως που εξετάστηκε ανωτέρω, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η οδηγία 2005/29 δεν προβλέπει σχετικές απαγορεύσεις και, επομένως, είναι αντίθετη προς τέτοιες εθνικές διατάξεις, δεδομένου του εξαντλητικού χαρακτήρα της προβλεπόμενης από αυτήν εναρμονίσεως.

79. Είναι προφανές ότι η πλανόδια πώληση συνιστά εμπορική πρακτική κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29. Επίσης, δεν υπάρχει, κατά τη γνώμη μου, καμιά αμφιβολία ότι η αυστηρότερη εθνική νομοθεσία που ισχύει στο Βασίλειο του Βελγίου στηρίζεται απολύτως στην οδηγία 85/577 για την προστασία των καταναλωτών στην περίπτωση συμβάσεων συναπτόμενων εκτός εμπορικού καταστήματος, το άρθρο 8 της οποίας επιτρέπει στα «κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών στο επίπεδο που καλύπτει η παρούσα οδηγία».

80. Το ζήτημα είναι αν αυτό το υψηλότερο επίπεδο προστασίας το οποίο επιτρέπει η οδηγία 85/577 είναι επίσης συμβατό με την οδηγία 2005/29, στο παράρτημα I της οποίας δεν μνημονεύονται ως αθέμιτες σε κάθε περίπτωση οι πρακτικές στις οποίες αναφέρεται η επίδικη εθνική νομοθετική ρύθμιση.

81. Η απάντηση πρέπει να αναζητηθεί, κατ' αρχήν, στο άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, το οποίο, υπενθυμίζω, ορίζει ότι «[γ]ια διάστημα έξι ετών από τις 12 Ιουνίου 2007, τα κράτη μέλη θα μπορούν να εξακολουθούν να εφαρμόζουν εθνικούς κανόνες στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται διά της παρούσας οδηγίας περιοριστικότερους και λεπτομερέστερους αυτών της παρούσας οδηγίας, εφόσον πρόκειται για διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονται στο εθνικό δίκαιο οδηγίες που περιλαμβάνουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να είναι ουσιώδη για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας των καταναλωτών έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο στόχο». Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του εν λόγω άρθρου 3, τα κράτη μέλη πρέπει να «γνωστοποιούν χωρίς καθυστέρηση στην Επιτροπή τις ενδεχόμενες εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται βάσει της παραγράφου 5».

82. Η οδηγία 2005/29, δηλαδή, προβλέπει το ενδεχόμενο μιας μεταβατικής καταστάσεως στην οποία τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν περιοριστικότερα ή λεπτομερέστερα μέτρα εφόσον συντρέχουν διάφορες προϋποθέσεις: πρώτον, εφόσον τα μέτρα έχουν ως αντικείμενο την εφαρμογή ορισμένων οδηγιών δεύτερον, εφόσον πρόκειται για μέτρα ουσιώδη για την προστασία των καταναλωτών έναντι αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο στόχο και τρίτον, εφόσον τα μέτρα αυτά γνωστοποιούνται χωρίς καθυστέρηση στην Επιτροπή.

83. Στην κρινόμενη υπόθεση, τόσο η απαγόρευση ορισμένων πλανόδιων πωλήσεων όσο και η απαγόρευση της πωλήσεως κατ' αυτόν τον τρόπο συγκεκριμένων προϊόντων εισήχθησαν με εθνικές διατάξεις μεταγενέστερες της θέσεως σε ισχύ της οδηγίας 2005/29 και προγενέστερες της 12ης Ιουνίου 2013, ημερομηνίας κατά την οποία έληξε η μεταβατική περίοδος που προβλέπεται από το άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29.

84. Το ζήτημα που ανακύπτει αμέσως είναι αν η διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29 επηρεάζει μόνο τις περιοριστικότερες εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονταν ήδη κατά τη θέση σε ισχύ της ίδιας της οδηγίας 2005/29, λαμβανομένου υπόψη ότι με την έκφραση «μπορούν να εξακολουθούν να εφαρμόζουν» φαίνεται να αποκλείεται το ενδεχόμενο θεσπίσεως κανόνων μεταγενέστερων της οδηγίας 2005/29.

85. Θεωρώ ότι, στην πραγματικότητα, το άρθρο 3, παράγραφος 5, αναφέρεται μόνο σε εθνικές διατάξεις οι οποίες εφαρμόζονταν ήδη κατά τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 2005/29. Ωστόσο, ανεξαρτήτως των ανωτέρω, το καθοριστικό για την κρινόμενη υπόθεση στοιχείο δεν είναι τόσο το αν οι περιοριστικότερες εθνικές διατάξεις εφαρμόζονταν κατά τη θέση σε ισχύ της οδηγίας αυτής, όσο το αν οι εν λόγω διατάξεις μπορούν να θεσπιστούν σε εφαρμογή των οδηγιών οι οποίες περιέχουν ελάχιστες ρήτρες εναρμονίσεως, κατά την έννοια του ίδιου του άρθρου 3, παράγραφος 5.

86. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η εν λόγω διάταξη αναφέρεται σε «εθνικούς κανόνες [...] περιοριστικότερους και λεπτομερέστερους αυτών της [εν λόγω] οδηγίας, εφόσον πρόκειται για διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονται στο εθνικό δίκαιο οδηγίες που περιλαμβάνουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης». Κατά την άποψή μου, αν οι οδηγίες αυτές επιτρέπουν τη μεταγενέστερη θέσπιση περιοριστικότερων κανόνων, οι τελευταίοι θα μπορούσαν επίσης να θεωρηθούν εφαρμοστέοι, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29.

87. Εξάλλου, το άρθρο 8 της οδηγίας 85/577 επιτρέπει στα «κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ»²² περιοριστικότερες διατάξεις και για τον λόγο αυτόν θεωρώ ότι δεν ασκεί επιρροή το αν αυτές θεσπίστηκαν μετά τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 2005/29.

88. Κατόπιν των ανωτέρω, θα έπρεπε, κατ' αρχήν, να εξεταστεί πλέον αν τα επίδικα εθνικά μέτρα είναι «ουσιώδη για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας των καταναλωτών έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο στόχο», όπως απαιτεί το ως άνω άρθρο 3, παράγραφος 5.

89. Θεωρώ ότι δεν είναι αναγκαίο να εξεταστούν τα δύο αυτά στοιχεία, καθόσον δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, ούτως ή άλλως, δεν εκπληρώθηκε η υποχρέωση που προβλέπεται από το άρθρο 3, παράγραφος 6 της οδηγίας 2005/29, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη γνωστοποιούν «χωρίς καθυστέρηση στην Επιτροπή τις ενδεχόμενες εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται βάσει της παραγράφου 5».

22 — Η υπογράμμιση δική μου.

90. Οι βελγικές αρχές δεν γνωστοποίησαν τότε «χωρίς καθυστέρηση» τις περιοριστικότερες διατάξεις που περιέχονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του νόμου της 25ης Ιουνίου 1993, το οποίο θεσπίστηκε με το άρθρο 7 του νόμου της 4ης Ιουλίου 2005, και στο άρθρο 5, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 2006. Υπ' αυτές τις συνθήκες, θεωρώ προφανές ότι δεν έχει εν προκειμένω εφαρμογή η μεταβατική εξαίρεση του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, και ότι, ως εκ τούτου, πρέπει να αναγνωρισθεί ότι συντρέχει η παράβαση που προσάπτει ως προς το σημείο αυτό στο Βασίλειο του Βελγίου η Επιτροπή.

91. Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, σε περίπτωση που γίνουν δεκτοί όλοι οι λόγοι της προσφυγής, το Βασίλειο του Βελγίου πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα.

VI – Πρόταση

92. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

- «1) Αποκλείοντας από το πεδίο εφαρμογής του νόμου της 5ης Ιουνίου 2007, με τον οποίον μεταφέρθηκε στο βελγικό δίκαιο η οδηγία 2005/29, τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους οδοντιάτρους και τους φυσιοθεραπευτές, το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη το άρθρο 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας 2005/29.
- 2) Προβλέποντας με το άρθρο 43, παράγραφος 2, του νόμου της 14ης Ιουλίου 1991 και με τα άρθρα 20, 21 και 29 του νόμου της 6ης Απριλίου 2010 περιοριστικότερα ή λεπτομερέστερα μέτρα προστασίας από τα προβλεπόμενα στην οδηγία 2005/29, το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη το άρθρο 4 της οδηγίας 2005/29.
- 3) Απαγορεύοντας ορισμένες πλανόδιες κατ' οίκον πωλήσεις με το άρθρο 4, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του νόμου της 25ης Ιουνίου 1993, το οποίο θεσπίστηκε με το άρθρο 7 της 4ης Ιουλίου 2005, καθώς και απαγορεύοντας την πλανόδια πώληση ορισμένων προϊόντων, όπως προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 2006, το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη το άρθρο 4 της οδηγίας 2005/29.
- 4) Καταδικάζει το Βασίλειο του Βελγίου στα δικαστικά έξοδα.»